

Allame Sejjid Muhammed Husejn Tabatabai
S perzijskog preveo Amar Imamović

Poslanica o tevhidu

UDK 28-284-13-18

Sažetak

Osnovna ideja islama je vjerovanje u Božiju jednoću. Sva ostala islamska učenja, a to su pitanja svjetonazora, morala i vjerzakona, proizlaze iz ove ideje. Naravno, neka pitanja glede Božije jednoće ili tevhida važnija su od ostalih, a odnose se na poimanje Uzvišenog Boga. Na tragu toga Allame Tabatabai piše nekoliko kratkih ali veoma sadržajnih poslanica o kur'anskim ajetima i predajama. Te poslanice, pisane veoma racionalnim pristupom i sabrane u jednu knjigu su: *Poslanica o tevhidu*, *Poslanica o Božijim imenima*, *Poslanica o Božijim djelima*, *Poslanica o posredujućim sredstvima*. U ovom radu nudimo prijevod prve poslanice, odnosno *Poslanice o tevhidu*.

Ključne riječi: Allame Tabatabai, tevhid, apsolutni tevhid, brojčani tevhid, stvarni tevhid, čista Božija Bit.

U ime Boga, Milostivog, Samilosnog

Neka ja hvala Gospodaru svjetova i nek' je selam i salavat na poslanika Muhammeda i njegovu čistu porodicu. U svijetu postojanja ozbiljuje se jedino jedno biće, odnosno Nužno biće Koje posjeduje sva savršena svojstva.

Muslimani i ostali monoteisti ponudili su čvrste dokaze o postojanju Nužne egzistencije, a mi ćemo ovdje, prema našem gledištu, dokazati istinitost ovog značenja kroz nekoliko poglavlja.

PRVO POGLAVLJE

Riječ sofista i riječ filozofa

Sofisti kažu: "Svijet je uobrazilja", dok filozofi kažu: "Postoji zbilja u izvanjskom svijetu." Iako govor filozofa nema cjelovito objašnjenje i tumačenje, u svakom slučaju razumijemo šta govorimo i šta oni govore. Ono što mislimo pod izrazima: *primarnost, zbilja, ono što jest, istina, egzistencija, bitak i izvor učinaka i djela*, upravo je ono što ćemo dokazati sofistima.

DRUGO POGLAVLJE

Stvarno jedinstvo egzistencije

Egzistencija je autentična i izvorna zbilja i osim nje ne postoji ništa drugo, jer šta god da postoji osim nje, neistina je i besmislenost. Dakle, egzistencija je čista zbilja. Kao rezultat toga, sve što spram nje pretpostavimo kao "drugo", ono je isto to; jer ako bi bilo to nešto drugo ili se posredstvom nečeg odvajalo od njega, to bi bilo neistina i besmislenost. Prema tome, pretpostavka "drugog" za egzistenciju je nemoguća pa je sukladno tome zbilja egzistencije jedna, a njezino jedinstvo je *stvarno jedinstvo* (وحدت حقة).

U skladu s kazanim, jasno je da zbilja egzistencije ima sva zbiljska savršenstva; zapravo, oni su jedno.

S obzirom na to da je egzistencija po svojoj biti suprotna nebitku i dokida je, njezina bit je takva da joj se ne može pripisati i predicirati nepostojanje. Stoga, egzistencija je zbilja koja je po biti nužno postojanje.

Prema tome, zbilja egzistencije je po biti i u svakom pogledu nužna pa samim time posjeduje sva savršena svojstva i čista je od svih nedostataka i nepostojanja.

TREĆE POGLAVLJE

Božija Bit je čista od bilo kakvog oblika ograničenja

Očigledno je da svaki pojam po svojoj biti odvojen od drugih pojmova. Kao rezultat toga, podudaranje jednog pojma s jednim objektom koje je očigledno, na neki način je popraćeno ograničavanjem objekta. Uz malo promišljanja, nužnost ovakvog odnosa postaje jasna. Logička konverzija ovog suda glasila bi: podudarnost pojma i objekta koji je po svojoj biti neograničen posterioran je u odnosu na položaj biti objekta. Ova vrsta posteriornosti je upravo ona posteriornost određenosti (تعين) u odnosu na apsolutnost (اطلاق).

Pritom je jasno da položaj predikata dolazi nakon položaja subjekta, a s obzirom na to da je Nužno biće čisto postojanje (وجود صرف و خالص), ono je neograničeno i u konačnici čisto od svakog vida imenovanja, atributne određenosti ili pojmovne ograničenosti. Čisto je čak i od samog suda. Prema tome, sveta zbilja apsolutna je u odnosu na svaku pretpostavljenu određenost i nije uvjetovana bilo kakvim ograničenjima pa čak ni samim pripisivanjem apsolutnosti. Shvati ovo dobro!

ČETVRTO POGLAVLJE

Tradicionalni dokazi o tome da Nužno biće nema ograničenja

Sadržaj onoga o čemu smo govorili u prethodnim poglavljima, a često se spominje u Kur'anu i Tradiciji, možemo grupirati na način na koji smo to učinili u nastavku, a potom i komentirati.

1. Brojni ajeti koji ukazuju da:

وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ

Ono što je na nebesima i na Zemlji Allahovo je,¹

وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

Allahova vlast je na nebesima i na Zemlji,²

وَلَهُ مَا سَكَنَ فِي اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ

Njegovo je sve što u noći i u danu skrasi se,³

jasno govore o tome da ta vlast nije konvencionalna ili iluzorna kao kod ljudi koji se dogovaraju da bi uredili svoje društvene poslove. Ova vlast je stvarna, a kod stvarnog odnosa jedna strana (povezani) mora u svojoj egzistenciji imati zbiljsku vezu s drugom stranom (s kojom se povezalo). Kunem se Bogom, kad bi u Časnom Kur'anu bila samo ova dva ajeta;

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

Nismo stvorili nebesa i Zemlju i ono što je među njima radi igranja, stvorili smo ih samo s istinom, ali većina njih to ne zna,⁴

bila bi dovoljna slobodoumnom čovjeku da shvati značenja ovih istina. Riječ je o tome da ako se čovjek odvoji od ukrasa ovog svijeta i okrene leđa stvarima ovog prizemnog života, svoju brigu učini jednom brigom, lice svoje duše okrene Gospodaru i uđe u svijet svetosti, tek tad će vidjeti da ciljevi i težnje ljudi koji traže ovaj svijet – kakvi su vladavina, veličina i upravljanje, prestiž i dostojanstvo, rodbinske veze i ono što stoji u odnosu na njih i hiljade drugih takvih stvari – nisu ništa drugo do fantazija, igra, zabava i obmana. Isto tako, spoznat će da su razne vrste užitaka, blagodati i koristi koje ljudi vole i

¹ *En-Nedžm*, 31.

² *En-Nur*, 42.

³ *El-An'am*, 13.

⁴ *Ed-Duhan*, 38-39.

za koje se trude i za čije dosezanje prodaju dušu, zapravo iluzije koje dominiraju njihovim životima sve dok ne dođe propisani čas kad će pred Boga doći.

Onda kad čovjek shvati da je Uzvišeni Bog u Svojoj knjizi jezikom poslanika i evlija opisao Sebe svojstvima poput: Blagi, Milostivi, Stvoritelj, Vladar, Snažni, Mudri, Onaj koji je zahvalan, Onaj koji prašta i kaže: "Svako lijepo ime je Njegovo, a on je čist od ružnog i nedostatka", i kad spozna da su ta svojstva istinska a odnosi i veze postojani, uz pomoć suptilnosti duše i duboke intuicije uvjeri se da su te relacije zapravo vid povezanosti biti bića s Bogom, dok Bog opstoji po Biti Svojoj.

Potom će tu istinu da je Uzvišeni Bog po Svojoj Biti svjedok svemu spoznati, ali u naglašenom obliku:

أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

...A zar nije dovoljno to što Gospodar tvoj o svemu svjedoči?⁵

Zatim će racionalni argument potvrditi duhovno iskustvo, jer zbiljska veza, poput odnosa Božijeg stvaranja i Njegove vlasti u odnosu na položaj biti stvari, treba da je ostvarena u samoj biti te stvari. A s obzirom na to da su ovi odnosi kopulativne egzistencije, oni nisu ostvarivi bez svoje dvije strane. Stoga, druga strana u odnosu (a to je ona na koju se veže – منسوب اليه) nužno mora biti prisutna u biti druge strane. Kao rezultat toga, jedna strana odnosa neminovno mora biti ovisna o biti druge strane odnosa. U suprotnom, dvije stvari će biti jedna stvar, a to je nemoguće. Prema tome, vlasništvo Boga nad stvorenjima upravo je onaj vid postojanja i ovisnosti njihovih biti o Uzvišenom Bogu. Isto ovo vrijedi i za druge odnose i značenja. Shvati ovo dobro!

2. Brojne predaje upućuju na to da Božije jedinstvo nije brojčano jedinstvo.

Šejh Saduk u knjigama *Et-Tewhid*⁶, *El-Hisal*⁷ i *Ma'anijul-abbar*⁸ prenosi od Šurejha ibn Hanija: "Na dan Bitke oko deve arapski beduin stao je ispred Imama Alija, mir s njim, i rekao: 'Ti govoriš da je Bog jedan?'"

Ljudi su ga napali govoreći: 'Čovječe, zar ne vidiš da je Emirul-mu'minin uznemiren?'

Potom je Imam Ali, mir s njim, kazao: 'Ostavite ga na miru. Ono što ovaj beduin od nas želi je upravo ono što mi želimo od njih.' Potom reče: 'O Arape, govor o Božijoj jednosti ima četiri dijela čija dva vida od toga nisu svojstvena Uzvišenom Bogu, a dva jesu. Od dva vida koja Mu nisu svojstvena, jedan se odnosi na to da neko kaže: 'On je jedan', a misli na brojčanu jednost. To nije ispravno. Onaj Koji nema drugog ne može se uvrstiti u brojeve. Zar ne vidite da ako neko kaže: 'On je treći od troje', nevjernik je; i drugi koji kaže: 'On je jedan od ljudi', a misli na vrstu od roda. To također nije ispravno jer je to uspoređivanje, a naš Gospodar je iznad toga i uzvišeniji da bi bio nekome sličan.

Kad je riječ o dva vida koja su potvrđena za Njega, jedan je da neko kaže: 'On je jedan i niko od stvorenja Mu nije sličan.' Naš Gospodar je takav. A drugi vid je da neko kaže: 'On je jedan', u značenju da nije djeljiv ni u egzistenciji, ni u umu niti imaginarno. Naš Gospodar je takav."

⁵ *Fussilat*, 53.

⁶ *Et-Tewhid*, poglavlje 3, str. 83, hadis br. 3.

⁷ *El-Hisal*, poglavlje 1, str. 2, hadis br. 1.

⁸ *Ma'anijul-abbar*, poglavlje 6, str. 5, hadis br. 2.

Šejh Saduk u knizi *Et-Tevhid*⁹ prenosi od Haruna ibn Abdulmalika: “Pitali su Imama Sadika, mir s njim, o tevidu, pa je odgovorio:

هُوَ عَزَّ وَجَلَّ مُثَبَّتٌ مُوجُودٌ، لَا مُبْطَلٌ وَلَا مَعْدُودٌ.

“On je trajan i postojeći, i nije ništavan i nepostojeći.”

U *Nebdžul-belagi*, u jednom od govora se kaže:

وَاحِدٌ لَا بَعْدَ دٍ

“On je Jedan, ali ne u brojanju.”¹⁰

U drugom govoru se kaže:

وَاحِدٌ لَا مِنْ عَدَدٍ

“On je Jedan, ali ne u smislu broja.”¹¹

Isto tako u drugom govoru se kaže:

وَمَنْ حَدَّهُ فَقَدْ عَدَّهُ

“Ko Ga ograničava, pripisuje Mu brojnost.”¹²

Ukratko, ova tema se spominje u mnogim predajama i govorima i na jasan način nam poručuje da je egzistencija Uzvišenog Boga čista i bez primjese; svako drugo biće je pod Njim, odnosno On ga obujmljuje, jer da osim Njegovog bića postoji drugo kojem se po zbilji može pripisati značenje postojanja, onda bi mu se očigledno mogao pripisati i broj i reći: on je jedan, a onaj je drugi. Prema tome, osim Božijeg bića nema drugog bića, izuzev onoga koje je ovisno o Božijem biću i po Njemu postoji. Upravo onako kako se navodi u predaji od Musaa ibn Džafera, mir s njim:

كَانَ اللَّهُ وَلَا شَيْءَ مَعَهُ وَهُوَ الْآنَ كَمَا كَانَ

“Bog je bio i ništa nije bilo s Njim, a On je sada kao i prije.”¹³

U knjizi *Et-Tevhid*¹⁴, *Ma’anijul-abbar*¹⁵ i *El-Ihtidžadž*¹⁶ navodi se da je Imam Sadik, mir s njim, na pitanje jednog ateiste “šta je Bog?”, odgovorio:

هُوَ شَيْءٌ يَخْلَافُ الْأَشْيَاءَ، إِرْجِعْ بِقَوْلِي: شَيْءٌ إِلَى إِثْبَاتِ مَعْنَى، وَإِنَّهُ شَيْءٌ بِحَقِيقَةِ الشَّيْئِيَّةِ غَيْرَ أَنَّهُ لَا جِسْمٌ وَلَا صُورَةٌ

“Bog se razlikuje od svih drugih stvari, ili drugim riječima: potvrđivanje značenja, i On je stvar po zbilji bivanja stvari, osim što On nije tijelo niti oblik.”

⁹ *Et-Tevhid*, poglavlje 11, str. 140, hadis br. 4.

¹⁰ *Nebdžul-belage*, izdanje Subhi Salih, hutba 183, str. 212.

¹¹ *Et-Tevhid*, poglavlje 1, str. 70, hadis br. 26.

¹² *Nabdžul-belage*, izdanje Subhi Salih, hutba 152, str. 212.

¹³ Ova predaja uz dodatak “الآن كما كان” nije došla u zbirci predanja, a po mišljenju velikih učitelja ovaj dodatak nije dio predaje iako je njezin sadržaj istinit i potvrđen u ostalim predajama pa i u ovoj. Šejh Saduk u knjizi *Et-Tevhid* (prvo poglavlje, str. 67) rečenicu: “Bio je Allah i nijedna stvar s Njim” pripisuje Imamu Bakiru. Fejz Kašani u knjizi *Kelimātu Maknune* na strani 33. piše: “Kad je Džunejd čuo predaju: ‘Bio je Allah i s Njim nije bilo ništa’, rekao je: ‘I sad je tako.’ Upravo je ovaj dodatak pripisan predaji, dok je dio “Bio je Allah” u toj predaji poput sintagmi “Bio je Allah, Znalac i Mudri”.

¹⁴ *Et-Tevhid*, poglavlje 36, str. 244, hadis br. 1.

¹⁵ *Ma’anijul-abbar*, poglavlje 8, str. 8, hadis br. 1.

¹⁶ *El-Ihtidžadž* (rasprave Imama Sadika), sv. 2, str. 332.

3. Postoje i druge brojne predaje o Božijoj jednoći. U knjigama *Et-Tewhid* i *Emali* kao i u ostalim zbirka prenositi se govor Imama Reze, mir s njim, da je rekao:

أَحَدٌ لَا يَتَأْوِيلُ عَدَدٍ، ظَاهِرٌ لَا يَتَأْوِيلُ الْمُبَاشَرَةَ، مُتَجَلٌّ لَا يَسْتَهْلِكُ رُؤْيَاهُ، بَاطِنٌ لَا يَمُزَايَلُهُ

“On je Jedan, ali ne u smislu broja; Vidljiv (Vanjski) je, ali ne u smislu osjetilnog viđenja; On se očituje u svojoj Veličanstvenosti, ali ne na način da se vidi; Skriven je, ali ne na način da je odvojen.”¹⁷

U knjizi *Et-Tewhid* prenosi se da je Ammar ibn Amr Nasibi pitao Imama Sadika o tevhidu, na šta mu je Imam odgovorio:

وَاحِدٌ، صَمَدٌ، أَرْزِيٌّ، صَمَدِيٌّ، لَا ظِلَّ لَهُ يُمَسِّكُهُ، وَهُوَ يَمَسِّكُ، الْأَشْيَاءَ بِأَظْلَمَتِهَا، عَارِفٌ بِالْمَجْهُولِ، مَعْرُوفٌ عِنْدَ كُلِّ جَاهِلٍ، قَرْدَانِيٌّ، لَا خَلْقَهُ فِيهِ وَلَا هُوَ فِي خَلْقِهِ

“On je Jedan, Pravječni i Bespotrebni, On nema sjenke da bi je čuvao, ustvari On sve stvari posredstvom sjenki njihovih čuva od nestajanja, On je Znalac nepoznatog i kod svake nepoznanice On je poznat, niti su Njegova stvorenja u Njemu niti je On u Svojim stvorenjima.”

Značenje čuvanja posredstvom sjenki je to da Uzvišeni Gospodar posredstvom esencija (štastava) stvarima daruje opstojnost. Drugim riječima, On se očituje u različitim formama esencija, dok On nema nikakvo ograničenje i upojedinjenje.

U nekim predajama koje govore o prirodi čovjeka pojašnjeno je i značenje sjenke, poput predaje koju Ali ibn Ibrahim bilježi u svom *Tefsiru* kao i Ajaši u svom *Tefsiru*, a prenoseći je od Abdullaha ibn Muhammeda Džufija i Aqabe, da je Imam Bakir, mir s njim, rekao:

ثُمَّ بَعَثَهُمْ فِي الظَّلَالِ: وَأَيُّ شَيْءٍ الظَّلَالُ؟ فقال: أَلَمْ تَرَ إِلَى ظِلِّكَ فِي الشَّمْسِ شَيْئًا وَ لَيْسَ بِشَيْءٍ

“Potom je ljude uzdigao u sjenci.” Prenosilac je pitao: “Šta je sjenka?” Imam Bakir je odgovorio: “Zar svoju sjenku pod sunčevom zrakom ne vidiš kao stvar, a ustvari nije ništa.”¹⁸

Ovo su upravo štastva (esencije) ili posuđene i akcidentalne egzistencije. U nekim govorima Imama Alija čitamo:

دَلِيلُهُ آيَاتُهُ، وَ وُجُودُهُ إِثْبَاتُهُ وَ مَعْرِفَتُهُ تَوْجِيْدُهُ، وَ تَوْجِيْدُهُ تَمْيِيزُهُ خَلْقِهِ، وَ حُكْمُ التَّمْيِيزِ بَيْنُونَةُ صِفَةٍ لَا بَيْنُونَةَ عَزَلَةٍ

“Pokazatelj Njega su Njegovi znaci. Njegova egzistencija je Njegova utvrđenost. Spoznaja Njega je smatrati Njega jednim i odvojenim od Njegovih stvorenja. Njegova odvojenost od stvorenja je u razlikovanju u svojstvu, ali ne i odvojenost u odsječenosti.”¹⁹

Ovaj govor istovremeno dok najdragocjenijiji govor o tevhidu on je i najkraći u svom iskazu o Božijem tevhidu i na lijep način ukazuje na namjeravano.

¹⁷ *Et-Tewhid*, poglavlje 2, str. 38, hadis br. 2; Šejh Tusi, *Emali*, sv. 1, str. 22.

¹⁸ *Tefsir Ali ibn Ibrahim Qomi*, sv. 2, str. 11; *Tefsir Ajaši*, sura Junus, sv. 2, str. 129, hadis br. 37.

¹⁹ *Ihtidadž Tabarsi*, poglavlje o Alijevima raspravama koje se odnose na pitanje Božijeg tevhida, str. 201; *El-Bihar*, sv. 4, str. 253.

U *Nehdžul-belagi* kao i u knjizi *Et-Tewhid* Imam Sadik prenosi da je Imam Ali rekao:

قَرِيبٌ مِنَ الْأَشْيَاءِ غَيْرٌ مُلَامِسٍ خَارِجٌ مِنْهَا غَيْرٌ مُبَايِنَةٍ

“On je blizu stvarima, ali ne bliskošću ticanja tjelesnog. On je izvan njih, ali ne odvojenošću.”²⁰

Šejh Saduk u knjizi *Et-Tewhid* također prenosi od Muslima ibn Ewsa, a on od Imama Alija da je rekao:

بَلْ هُوَ فِي الْأَشْيَاءِ بِلا كَيْفِيَّةٍ

“On je u stvarima, ali ne stanjem kakvoće.”²¹

Ovakav govor i drugi sličnog sadržaja preneseni su govorima i predaja do stupnja mutevatir hadisa.

4. Predaje koje negiraju svojstva Božijoj Biti. Ustvari ove predaje ponavljaju ono što smo kazali u trećem poglavlju, poput onoga što stoji u *Nehdžul-belagi*:

أَوَّلُ الدِّينِ مَعْرِفَتُهُ وَ كَمَالُ مَعْرِفَتِهِ التَّصَدِيقُ بِهِ، وَ كَمَالُ التَّصَدِيقِ بِهِ تَوْجِيدُهُ، وَ كَمَالُ تَوْجِيدِهِ الإِخْلَاصُ لَهُ، وَ كَمَالُ الإِخْلَاصِ نَفْيُ الصِّفَاتِ عَنْهُ

“Prvo u vjeri je spoznaja Boga. Potpunost spoznaje Njega je priznanje Njega. Potpunost priznanja Njega je Njegovo jedinstvo. Potpunost Njegovog jedinstva je iskrena vjera u Njega. Potpunost iskrenosti u Njega je negiranje svojstva Njemu.”²²

Ovo značenje nalazimo i u drugim predajama, koje opet na svoj način tumače ovaj govor i ukazuju na to da svojstva koja se odriču Bogu nisu samo svojstva koja se dešavaju u vremenu. Zapravo, općenito gledano, misli se na negiranje svih svojstava koja na neki način podrazumijevaju ograničenje i drugost u odnosu na Bit.

Mas‘udi u knjizi *Isbatul-wasijje* prenosi od Imama Alija da je rekao:

فَسُبْحَانَكَ، مَلَأْتَ كُلَّ شَيْءٍ، وَ بَايَنْتَ كُلَّ شَيْءٍ، فَأَنْتَ لَا يَفْقِدُكَ شَيْءٌ، فَأَنْتَ الْفَعَالُ لِمَا تَشَاءُ، تَبَارَكْتَ يَا مَنْ كُلُّ مُدْرِكٍ مِنْ خَلْقِهِ، وَ كُلُّ مُحَدِّدٍ مِنْ صُنْعِهِ

“Ti si čist od svakog vida manjkavosti. Sve stvari si ispunio, a od svega si odvojen. Stoga, ništa nije lišeno Tebe. Ti radiš ono što hoćeš. Slavljen si Ti, Ti koji si stvoritelj svega što umom prođe i onoga što je ograničeno u Tvom stvaranju!”²³

Sadržaj ovog govora često se može naći u govorima Imama Alija i Imama Reze kao i u govorima ostalih Imama. Jasno je da svojstvo sa sobom nosi određeni vid ograničavanja i pojam je nečega što se percipira. Shvati ovo dobro!

U knjizi *Et-Tewhid* Abdul‘eala prenosi od Imama Sadika da je rekao:

يُسَمَّى بِأَسْمَائِهِ، فَهُوَ غَيْرُ أَسْمَائِهِ، وَ الْأَسْمَاءُ غَيْرُهُ وَ الْمَوْصُوفُ غَيْرُ الْوَصِيفِ

²⁰ *Et-Tewhid*, bab 43, str. 306, hadis br. 1.

²¹ Ibidem, bab 2, str. 78, hadis br. 34.

²² *Nehdžul-belage*, izdanje Subhi Salih, str. 39.

²³ *Isbatul-wasijje*, dio govora Imama Alija nakon smrti Poslanika, s.a.v.a., str. 107.

“Imenovan je imenima Svojim, a On nije isto što i imena Njegova. A imena nisu isto što i On i opisano nije isto što i svojstvo kojim se opisuje.”²⁴

To što je rečeno da opisano nije isto što i svojstvo kojim se opisuje, ukazuje na to da se pod razlikovanjem ovdje misli na razlikovanje koje ima pojam svojstva u pogledu svog objekta, a ne na to da su riječi Njegovih imena Njemu oprečna.

Predaja slične poruke je ona koju Šejh Saduk prenosi u knjizi *Ma‘anijul-ahbar*:

“Značenje *Allahu-ekber* je to da je Bog veći od toga da bi bio opisan.”

5. Od predaja koje ukazuju na prethodno izneseno je i predaja koja je zabilježena u *Usuli Kafiju*²⁵ i *Et-Tewhidu*²⁶ a prenosi je Ibrahim ibn ‘Amr kazavši da je Imam Sadik rekao:

إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى خَلَقَ اسْمًا بِالْحُرُوفِ غَيْرِ مَصَوِّتٍ، وَبِاللَّفْظِ غَيْرِ مُنْطَقٍ، وَبِالشَّخْصِ غَيْرِ مُجَسَّدٍ، وَبِالتَّشْبِيهِ غَيْرِ مَوْصُوفٍ، وَبِاللَّوْنِ غَيْرِ مَصْبُوعٍ، مِنْفِيَّ عَنْهُ الْأَفْطَارُ، مُبَعَّدٌ عَنْهُ الْحُدُودُ، مُحْجُوبٌ عَنْهُ جِسُّ كُلِّ مَتَوَهِّمٍ، مُسْتَتِرٌ غَيْرُ مُسْتَوْرٍ. فَجَعَلَهُ كَلِمَةً تَامَةً عَلَى أَرْبَعَةِ أَجْزَاءٍ مَعًا، لَيْسَ مِنْهَا وَاحِدٌ قَبْلَ الْآخِرِ. فَأَظْهَرَ مِنْهَا ثَلَاثَةَ أَسْمَاءٍ لِفَاقَةِ الْخَلْقِ إِلَيْهَا وَحَجَبَ مِنْهَا وَاحِدًا، وَهُوَ الْأِسْمُ الْمَكْنُونُ الْمَخْزُونُ، بِهَذِهِ الْأَسْمَاءِ الَّتِي ظَهَرَتْ، فَالظَّاهِرُ مِنْهَا هُوَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى. وَسَخَّرَ سُبْحَانَهُ لِكُلِّ اسْمٍ مِنْ هَذِهِ الْأَسْمَاءِ أَرْبَعَةَ أَرْكَانٍ، فَذَلِكَ اثْنَا عَشَرَ رُكْنًا، ثُمَّ خَلَقَ لِكُلِّ رُكْنٍ مِنْهَا ثَلَاثِينَ اسْمًا، فَعَمَلًا مَنْسُوبًا إِلَيْهَا. وَهُوَ الرَّحْمَنُ، الرَّحِيمُ، الْمَلِكُ، الْقُدُّوسُ، الْخَالِقُ، الْبَارِئُ، الْمُصَوِّرُ، الْحَيُّ، الْقَيُّومُ، لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ، الْعَلِيمُ، الْحَكِيمُ، السَّمِيعُ، الْبَصِيرُ، الْحَكِيمُ، الْعَزِيزُ، الْجَبَّارُ، الْمُتَكَبِّرُ، الْعَلِيُّ، الْعَظِيمُ، الْمُقْتَدِرُ، الْقَادِرُ، السَّلَامُ، الْمُهَيَّبُ، الْمُتَشَيْئُ، الْبَدِيعُ، الرَّفِيعُ، الْجَلِيلُ، الْكَرِيمُ، الرَّازِقُ، الْمُحْيِي، الْمُمِيتُ، الْبَاعِثُ، الْوَارِثُ. فَهَذِهِ الْأَسْمَاءُ وَمَا كَانَ مِنَ الْأَسْمَاءِ الْحُسْنَى حَتَّى يُتِمَّ ثَلَاثِمِائَةً وَسِتِّينَ اسْمًا فَهِيَ نَسْبَةٌ لِهَذِهِ الْأَسْمَاءِ الثَّلَاثَةِ وَهَذِهِ الْأَسْمَاءُ الثَّلَاثَةُ أَرْكَانٌ، وَحُجِبَ الْأِسْمُ الْوَاحِدُ الْمَكْنُونُ الْمَخْزُونُ بِهَذِهِ الْأَسْمَاءِ الثَّلَاثَةِ، وَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: قُلْ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى.

“Uistinu, Allah Uzvišeni je stvorio ime sa harfovima bezvučnim, sa riječju koja ne govori, s likom (u položaju individuacije) bez tijela, a poređenjem koje se ne može opisati, sa bojom bezbojnom. Dimenzije egzistencije su od njega odstranjene, granice su od njega udaljene (to je ime koje je neograničeno), ono je skriveno osjetilu svakog onog koji zamišlja, skriveno ali i neskriveno.

Ime je učinio riječju potpunom iz četiri dijela sjedinjenom a da nijedan od njih ne prethodi drugom.

Od ta četiri imena Allah je otkrio tri, zbog potrebe stvorenja za njima, a skrio je jedno, i to je ime skriveno i pohranjeno. Posredstvom tih triju imena On se očitovao i pokazao. I vanjšina njihova je Allah, uzvišen i slavjen je On!

Potčinio je Gospodar Uzvišeni svakom od ta tri imena četiri stupa, i to je dvanaest stupova. Potom je svakom od tih stupova stvorio trideset imena i svakom od njih pripisao po jedno djelo. A ta imena su: Milostivi, Samilosni, Vladar, Sveti, Stvoritelj, Onaj koji divno stvara, Onaj koji oblik stvara, Živi, Samoopstojećí, Onaj kojeg ne obuzima ni drijemež ni san, Sveznajući, O svemu obaviješteni,

²⁴ *Et-Tewhid*, bab 11, str. 143, hadis br. 7.

²⁵ *Usuli Kafí*, sv. 1, bab hudusul-esma, str. 112, hadis br. 1.

²⁶ *Et-Tewhid*, bab 29, str. 190, hadis br. 3.

Onaj koji sve vidi, Onaj koji sve čuje, Mudri, Silni, Snažni, Uzvišeni, Visoki, Veliki, Onaj koji sve može, Moćni, Onaj koji je bez nedostataka, Onaj koji na sve pazi i sve prati, Graditelj, Besprimjerni i divan Tvorac iz ničega, Visoki, Veličanstveni, Plemeniti, Onaj koji daje opskrbu, Onaj koji daje život, Onaj koji proživljuje, Konačni nasljednik svega.

Prema tome, ova imena i ostala lijepa imena, dok ne stignu do brojke od tri stotine i šezdeset imena, u vezi su sa ona tri osnovna imena. A ova tri imena su stupovi i zastor za ono jedno ime koje je posredstvom njih skriveno i pohranjeno. I to je Govor Božiji: *Reci: 'Zovite: Allahu!, ili zovite: Milostivi!, a kako god Ga vi zvali, Njegova imena su najljepša.'*"

Ovu blagoslovljenu predaju nema potrebe objašnjavati. Ona jasno ukazuje na to da položaj apsolutnosti Božije Biti prethodi Božijim imenima. Također, sadržava brojna načela i osnove o Božijim imenima, spuštanje jednog imena s položaja drugog imena te izvođenje stvorenja iz tih imena.

6. U knjizi *El-Iršad* i drugim knjigama prenosi se od Imama Alija da je rekao:

إِنَّ اللَّهَ أَجَلٌ مِنْ أَنْ يَحْتَجِبَ عَنْ شَيْءٍ أَوْ يَحْتَجِبَ عَنْهُ شَيْءٌ

“Uistinu, Allah je uzvišeniji od toga da bi bio skriven nečemu ili da Njemu nešto bude skriveno.”²⁷

U knjizi *Et-Tewhid* Jakub ibn Džafer Džaferi prenosi od Imama Kazima da je rekao:

لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ خَلْقِهِ حِجَابٌ غَيْرَ خَلْقِهِ، إِحْتَجَبَ بِغَيْرِ حِجَابٍ مُحْجُوبٍ وَاسْتَتَرَ بِغَيْرِ سِتْرِ مُسْتَوْرٍ

“Između Njega i Njegovih stvorenja nema zastora osim samog tog stvorenja. On je skriven bez zastora i pokriven je bez pokrivača.”²⁸

U ovoj predaji sjedinjene su dvije stvari. Jedna se odnosi na epifaniju i manifestiranje Boga koja se ostvaruje preko stvorenja, a druga se tiče Božije skrivenosti koja se ostvaruje upravo putem samih tih stvorenja. Ovo je suptilno značenje koje se vraća na onu činjenicu da je Njegova skrivenost u intenzitetu Njegova očitavanja.

Iz prethodno rečenog postalo je jasno da je apsolutni tevhid veći i uzvišeniji od toga da ga opis može obuhvatiti. Tako se bilježi da je u predaji rečeno:

مَنْ سَأَلَ عَنِ التَّوْحِيدِ فَهُوَ جَاهِلٌ، وَمَنْ أَجَابَهُ فَهُوَ مُشْرِكٌ

“Ko bude pitao o tevidu on je neznalica, a ko bude odgovorio on je mušrik.”

PETO POGLAVLJE

Islam i apsolutni tevhid

Tevhid u značenju – dakle, apsolutni tevhid – spada u red onih stvari za koje zasluga dokazivanja pripada sljedbenicima islama. U prošlosti su vjere bile uskraćene ovog znanja, jer prema onome što nam je danas dostupno glede njihov

²⁷ *El-Iršad*, sv. 1, bab 71, str. 120, hadis br. 2.

²⁸ *Et-Tewhid*, bab 28, str. 179, hadis br. 12.

stava o tevidu, ustvrđujemo da su oni u tome stigli do položaja Ehadijata – da je Uzvišeni Bog Bit čije postojanje je nužno i da je On Onaj koji posjeduje sva savršena svojstva.

Prema tome, najveća tačka spoznaje o tevidu do koje su prijašnje vjere i mudraci dosegli a što je stiglo do nas, upravo je ono što smo pojasnili u drugom poglavlju.

Allah upućuje na Pravi put onoga koga On hoće!

Abstract

The Epistle on Monotheism / Tawhid

Allame Sayyid Mohammed Husayn Tabatabai

The basic idea of Islam is the belief in the oneness of God. All other Islamic teachings, and these are questions of worldview, morality and religion, arise from this idea. Of course, some questions of God's oneness or tawhid are more important than others and they are related to understanding of the Supreme God. Accordingly, Allame Tabatabai wrote several short but very substantial epistles written in a rational approach to Qur'anic verses and traditions. These epistles are collected in one book: *the Epistle on Tawhid, the Epistle on the Names of God, the Epistle on the Works of God, the Epistle on Mediation*. On this occasion, in this issue of Living Heritage, we offer a translation of the first epistle, i.e., *the Epistle on Tawhid*.

Keywords: Allame Tabatabai, tawhid, absolute tawhid, numerical tawhid, pure Essence of God